

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 25 april 1924 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående dels stadgande om skyldighet för kommuner utöver viss folkmängd att utse särskild nykterhetsnämnd och dels meddelande av uppgift i viss ordning om vilka, som utsetts att vara ordförande i sådan nämnd.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 182 i första kammaren av herrar *Ljunggren, Alfred Petrén* och *Andersson* i *Eliantorp* samt nr 186 och 187 i andra kammaren av herr *Söderberg*.

I motionerna I: 182 och II: 186, vilka äro lika lydande, har hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i 3 § i lagen om behandling av alkoholister, att varje kommun, som har 1,500 invånare eller däröver, bleve skyldig att utse särskild nykterhetsnämnd.

I motionen II: 187 har hemställts, att riksdagen ville för sin del besluta, att till ovannämnda lagrum måtte göras sådant tillägg, att, där särskild nykterhetsnämnd finnes, Konungens befallningshavande skulle underrättas om vem, som utsetts till ordförande i nämnden, samt införa meddelande därom i länskungörelserna.

Över motionerna I: 182 och II: 186 har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande av socialstyrelsen. Det yttrande, som i anledning härav inkommit, är bifogat detta utlåtande; och får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till detsammans innehåll.

Den i motionerna avsedda 3 paragrafen i lagen den 30 juni 1913 om behandling av alkoholister har följande lydelse:

»I varje kommun skall finnas en nykterhetsnämnd.

Nykterhetsnämnden skall, om ej särskild sådan nämnd blivit tillsatt, utgöras av kommunens fattigvårdsstyrelse.

Särskild nykterhetsnämnd må tillsättas, i fall så prövas lämpligt i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga och på landet av kommunalstämma. Om dylik nämnds sammansättning, val av ledamot och suppleant däri, ledamots och suppleants tjänstgöringstid och avgång, val av ordförande och vice ordförande, ordningen för nämndens arbete, avgivande

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 9 saml. 2 avd. 13 häft. (Nr 16.)

av utgifts- och inkomstförslag, räkenskapers förande, redovisning samt ledamots ansvarighet äger för annan ort än Stockholm vad om fattigvårdsstyrelse finnes stadgat motsvarande tillämpning, och gälla för Stockholm de bestämmelser, Konungen på förslag av stadsfullmäktige meddelar. Vald ledamot äger att när som helst avsäga sig uppdraget.»

Motionerna I: 182 och II: 186.

Redogörelse för vad under förarbetena till alkoholistlagen angående särskild nykterhetsnämnd förekommitt.

Vad först angår det i motionerna I: 182 och II: 186 framförda förslaget om skyldighet för kommuner utöver viss folkmängd att utse särskild nykterhetsnämnd vill utskottet till en början lämna en kortfattad redogörelse för vad under förarbetena till alkoholistlagen rörande tillsättande av sådan särskild nämnd förekommitt.

I det av *fattigvårdslagstiftningskommittén* den 3 december 1910 avgivna betänkande med förslag till lag om behandling av alkoholister, vilket förslag ligger till grund för gällande lagstiftning i ämnet, framhöll kommittén, huru som det ifrågasatts att inom varje kommun inrätta en särskild nämnd, vilken skulle hava till uppgift att verka till förekommande och bekämpande av alkoholmissbruk samt bl. a. hava att i förekommande fall ingå till vederbörande länsstyrelse med framställning om internering av till alkoholmissbruk hemfallna personer. Kommittén förklarade sig emellertid ej hava funnit tillräcklig anledning att i lagstiftningsväg föreslå inrättandet av en dylik nämnd. Att anordna en sådan kunde för övrigt enligt kommitténs uppfattning ej ifrågasättas annat än i de större städerna.

I avgivet yttrande över fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande föreslogs emellertid av *en länsstyrelse* inrättande i varje kommun av en särskild nämnd för bekämpande av inom kommunen förekommande alkoholmissbruk.

En av *svenska läkarsällskapet* tillsatt kommitté för granskning av samma betänkande uttalade såsom sin mening, att i större och medelstora städer eller eljest inom kommuner, där större samhällen vore belägna och där dryckenskapen utgjorde ett utbrett samhällsont, borde av kommunalstyrelsen tillsättas en särskild alkoholnämnd, under vilken skulle sortera byråer med sig emellan närmare fördelade uppgifter. Dessa samhällsorgan mot alkoholmissbruket kunde av lätt insedda skäl ej tillskapas i en hast och samtidigt inom alla de kommuner, som därav kunde vara i behov. Lagstiftningen borde därför göras sådan, att kommunerna, i den mån de själva önskade inrättandet av dylika organ, därom ägde att göra anhållan.

Nykterhetskommittén förklarade i avgivet yttrande sig anse, att vidtagande av förebyggande åtgärder emot alkoholmissbruk skulle befordras genom tillkomsten av särskilda kommunala nämnder, och föreslog, att kommun, som ansåge sådant önskvärt, skulle äga upprätta sådan nämnd med namn av nykterhetsnämnd. Enligt kommitténs mening funnes grundad anledning till anta-

gande, att många av de större kommunerna skulle komma att inrätta dylika nämnder.

I det förslag i ämnet, som för propositions avlåtande till riksdagen remitterades till lagrådet den 27 augusti 1912, upptogs i enlighet med nykterhetskommitténs förslag ett stadgande av innehåll, att om inom kommun ansåges önskvärt, att verksamheten för alkoholisters återförande till ett nyktert liv och deras skyddande mot återfall organiserades under enhetlig ledning, särskild nämnd, med namn av nykterhetsnämnd, finge för ändamålet utses i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnes, av allmän rådstuga samt på landet av kommunalstämma.

I sitt över förslaget avgivna yttrande föreslog *lagrådet* sådan ändring i förslaget, att frågorna om internering komme att inom varje kommun behandlas av en enda nämnd, nykterhetsnämnden. Huruvida en särskild sådan skulle inrättas eller en redan befintlig kommunal myndighet skulle fungera som nykterhetsnämnd, borde överlämnas åt kommunen att bestämma efter vad som kunde prövas lämpligt. Med hänsyn till grunderna för tvångsinternering syntes i senare fallet valet bland de kommunala myndigheterna böra falla på kommunens fattigvårdsstyrelse, som under sin verksamhet torde erhålla bästa kännedomen om de personer, vilka här kunde komma i fråga. Föreskrifter rörande särskilt utsedd nykterhetsnämnd hämtades bäst från analoga bestämmelser om fattigvårdsstyrelse.

Mot vad lagrådet sålunda förordat förklarade *vederbörande departementschef* sig ej hava något väsentligt att erinra. På grund av sin verksamhet bland de nödställda i samhället hade fattigvårdsstyrelsen stor erfarenhet i hithörande spörsmål samt ägde ej sällan på förhand kännedom om de fall, som borde ifrågakomma till internering. Därtill komme, att fattigvårdsstyrelsen, särskilt i städerna och de större landskommunerna, redan då arbetade under former, som lämpade sig för ett dylikt uppdrag. För kommuner, som önskade tillsätta en särskild nykterhetsnämnd, borde sådant lämnas öppet.

I enlighet med detta departementschefens uttalande gavs i den till 1913 års riksdag avlåtna propositionen i ämnet åt 3 § i förslaget till alkoholistlag den sedermera lagfästade lydelse, som ovan återgivits.

Tillämpningen av alkoholistlagen, vilken trätt i kraft den 1 augusti 1916, vilar till väsentlig del å nykterhetsnämnderna. Det ankommer enligt lagen å dessa att *dels* i förekommande fall göra framställning hos vederbörande länsstyrelse om förordnande, att åt alkoholmissbruk hemfallna personer må intagas å allmän vårdanstalt, och *dels* i övrigt beträffande dylika personer verkställa i lagen omförmälda åtgärder av förebyggande, övervakande eller eftervårdande beskaffenhet. — Innan ansökning om interneringsförordnande göres, skall nämnden inhämta noggranna upplysningar om den ifrågavarande personen samt, därest ej uppenbarligen utsikt saknas att utan tvång återföra honom till ett nyktert och ordentligt liv, vidtaga härför lämpade åtgärder, såsom att söka förmå honom att ingå i nykterhetsförening, bereda honom, för minskande av

Nykterhetsnämndernas huvudsakliga uppgift enligt alkoholistlagen.

frestelserna till bruk av rusdrycker, anställning hos lämplig person eller ombyte av verksamhet eller vistelseort, utverka hos försäljare av brännvin, vin eller öl, att sådana drycker ej utlämnas till honom, förmå honom att rådfråga läkare och följa dennes föreskrifter eller att frivilligt söka vård å lämplig anstalt etc. I fall av behov äger nykterhetsnämnd att för vidtagande av omförmälda förebyggande åtgärder till sitt biträde utse ombud antingen bland sina egna ledamöter eller bland andra för uppgiften lämpade personer, föreningar eller stiftelser. Finner vederbörande länsstyrelse i fall, då enskild person är sökande till interneringsförordnande, att erforderliga förebyggande åtgärder icke hava vidtagits, må länsstyrelsen förelägga nykterhetsnämnden att vidtaga dylika åtgärder samt inom viss tid inkomma med redogörelse för desamma och det genom dem vunna resultatet. Nykterhetsnämnd, på vilkens ansökning interneringsförordnande meddelats, har att i händelse av vederbörandes vägran att ingå å allmän vårdanstalt, varest plats för honom beretts, hos vederbörande länsstyrelse söka handräckning för beslutets verkställande. — Fullgör ej den, som utskrivits från alkoholistanstalt, vad vid utskrivningen för viss tid därefter honom förelagts i fråga om vistelseort eller i tillsynshänseende, må på ansökan av nykterhetsnämnd av vederbörande länsstyrelse förordnas om hans återintagande å allmän vårdanstalt. — Ordförande i nykterhetsnämnd äger att, där så provas nödigt, påkalla biträde av kommunal- eller polismyndighet. — Den, som kallas till inställelse inför nykterhetsnämnd för att höras i något till nämndens handläggning hörande ärende, är pliktig att hörsamma kallelsen vid påföljd av bötesansvar och, i händelse av fortsatt tredska, av inställande inför nämnden medelst handräckning. — Har kommun bekostat vård åt någon å alkoholistanstalt, äger nykterhetsnämnden att uttaga gottgörelse därför av den vårdade, i den mån nämnden icke finner skäl till eftergift.

Nykterhetsnämndernas uppgifter enligt rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.

Nykterhetsnämnderna hava emellertid genom förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, vilken förordning trätt i kraft den 1 januari 1919, fått sina åligganden och befogenheter i flera betydelsefulla avseenden utökade. Enligt denna förordning, i vilken såsom dithörande lagstiftnings syftemål anges att ordna all försäljning av rusdrycker så, att därmed åstadkommes så ringa skada som möjligt, har nykterhetsnämnd att övervaka nykterhetstillståndet inom kommunen. Brukar någon, som vistas inom kommunen, alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller andra, äger nykterhetsnämnden, i händelse av anmälan från någon av vissa kommunala institutioner eller av vissa personer i offentlig ställning inom kommunen eller från anhörig eller närstående till den beslutet gäller eller ock efter anhållan av denne, där så finnes skäligt förordna, att under viss tid, högst tre år från beslutets dag, rusdrycker icke må till honom utminteras; och har nämnden för sådant fall att meddela uppgift om beslutet till respektive systembolag. Nykterhetsnämnden har ock bl. a. sig ålagt att genom upplysningar och råd till vederbörande systembolag söka förebygga missbruk av rusdrycker samt att till stadsfullmäktige eller kommunalstämma göra framställning om vidtagande av nykterhetsfrämjande åtgärder och avgiva årlig berättelse över nykterhetstillståndet inom kommunen. — Nykterhetsnämnd är tillförsäkrad rätt att själv eller genom av nämnden utsett ombud undfå alla för nämndens arbetsuppgifter erforderliga upplysningar av vederbörande systembolag och innehavare av från bolag överlättna rättigheter ävensom att taga del av bolagens förteckningar över motboksinnnehavare. — Ordförande i nykterhetsnämnden å den ort, där ett systembolag utövar sin verksamhet, eller annan av denna nämnd utsedd ledamot äger

närvara vid sammanträden med bolagets styrelse och att därvid deltaga i överläggningarna.

I nära sammanhang med de befogenheter och åligganden, som sålunda enligt rusdrycksförsäljningsförordningen tillkomma nykterhetsnämnderna, stå vidare vissa föreskrifter i förordningarna den 1 juli 1918 angående handel med skattefri sprit samt angående vissa alkoholhaltiga preparat.

Genom särskilda beslut av riksdagarna 1921—24 hava från statsverkets fond av rusdrycksmedel ställts till förfogande tillhopa 150,000 kronor till understöd åt nykterhetsnämnderna samt till åtgärder, avseende att främja den uppgift, som åligger dessa nämnder. Av nämnda medel har en del använts till bekostande av konferenser och kurser för nykterhetsnämnder samt av för dem avsedda publikationer m. m., medan åter en del använts såsom direkta understöd till sådana nämnder. Såsom villkor för utgående av dylika direkta understöd har gällt, att inom respektive kommun funnes särskild nykterhetsnämnd; och hava understöden, som ej fått överstiga beloppet av för nämndens verksamhet anvisat kommunalt anslag, i främsta rummet avsett att bereda nämnderna tillfälle att för verksamhetens ändamålsenliga bedrivande anlita särskild arbetskraft.

Statsbidrag till särskilda nykterhetsnämnder.

I de förevarande motionerna I: 182 och II: 186 har, efter erinran om den valfrihet i fråga om tillsättande av särskild nykterhetsnämnd, som för vederbörande kommuner nu förefinnes, såsom motivering för motionärernas ändringsförslag anförts följande:

Motiveringen i nu förevarande motioner.

»Denna valfrihet i fråga om tillsättandet av nykterhetsnämnd har haft till följd, att i åtskilliga städer och andra större kommuner har särskild nykterhetsnämnd ej blivit utsedd. Detta har emellertid visat sig vara till olägenhet, då fattigvårdsstyrelserna, vilkas ledamöter ju äro utsedda för helt andra uppgifter än dem, som tillkomma nykterhetsnämnden, ofta icke visat något intresse för dennas verksamhet. Häröver har ofta försports klagomål vid de av centralförbundet för nykterhetsundervisning i landets olika delar anordnade kurserna, vid vilka numera städse förekommer föredrag med efterföljande diskussion rörande nykterhetsnämndens uppgifter. Vid dessa diskussioner har ofta framhållits, att det vore i hög grad önskvärt, att det bleve föreskrivet, att särskild nykterhetsnämnd *skall* utses i varje större kommun. Gränsen synes därvid lämpligen kunna dragas så, att föreskriften gällde varje kommun, som har kommunalfullmäktige.»

I sitt över motionerna till utskottet avgivna yttrande har socialstyrelsen — efter erinran att åtskilliga åtgärder under de senare åren vidtagits för att på övertygelsens väg förmå vederbörande kommuner att självmant tillsätta särskilda nykterhetsnämnder samt att vid 1923 års ingång funnits särskilda sådana nämnder i åtminstone 80 av landets 111 städer och 496 av landets övriga 2,404 kommuner — förklarat sig anse motionärernas förslag, att nuvarande fakultativa förpliktelse att tillsätta särskild nykterhetsnämnd skulle för vissa kommuner förbytas till obligatorisk sådan, vara ägnat att ingiva vissa betänk-

Socialstyrelsens yttrande.

ligheter. Styrelsen har för sin del ifrågasatt, huruvida icke motionärernas önskemål om ernående av ökad effektivitet i det kommunala nykterhetsarbetet skulle för kommuner utan särskild nykterhetsnämnd kunna lämpligen tillgodoses på liknande sätt, som enligt en av styrelsen tidigare gjord hemställan föreslagits i propositionen nr 150 till innevarande riksdag beträffande barnavårdslagstiftningen, nämligen genom tillsättande i kommuner, där särskild barnavårdsnämnd ej finnes, av särskild föredragande inom fattigvårdsstyrelsen för ärenden rörande barnavård. Socialstyrelsen har därvid tillika framhållit, att spørsmålet om nödig centralisering för de mindre kommunerna av de olika sociala uppgifterna till ett enda organ torde uppkomma även vid kommande behandling av det föreliggande förslaget till lag angående lösdrivares behandling, i den mån nämligen tillämpningen av denna lagstiftning skulle visa sig komma att föranleda medverkan av lämpligt kommunalt organ. Med erinran därjämte att förestående ändringar i alkoholistlagen borde om möjligt vidtagas i ett sammanhang samt att en överarbetning av lagen snart nog torde tarvas bland annat på grund därav att det föreliggande betänkandet med förslag till lag om vård av sinnessjuka föranledde vissa ändringar i densamma, har socialstyrelsen förklarat sig ej kunna tillstyrka en lagändring av den innebörd, som motionärerna föreslagit.

Redogörelse för en bestämmelse i propositionen till årets riksdag rörande barnavårdslagstiftningen av analog natur med den av socialstyrelsen föreslagna.

I anslutning till vad socialstyrelsen anmärkt angående det i propositionen nr 150 till innevarande riksdag innefattade förslaget till lag om samhällets barnavård m. m. må erinras, att däri upptagits föreskrift om att inom varje kommun skall finnas en barnavårdsnämnd, hos vilken den samhälleliga barnavårdsverksamheten skall centraliseras. Emellertid kan enligt förslaget mindre kommun, där så med hänsyn till förhållandena prövas lämpligen kunna ske, för viss tid eller tills vidare befrias från skyldigheten att hava särskild barnavårdsnämnd. I sådant fall skall barnavårdsnämnden utgöras av fattigvårdsstyrelsen, förstärkt med kyrkoherden i församlingen eller hans ställföreträdare samt en vid kommunens folkskolor eller fortsättningsskolor anställd lärare eller lärarinna. I dylik kommun skall en av nämndens ledamöter med särskild insikt i och intresse för barnavårds- och uppfostringsfrågor av kommunen utses att för den tid han är vald till ledamot vara föredragande i de ärenden, som ankomma på nämndens prövning.

Av departementschefens motivering till nu berörda stadganden torde på grund av de nära liggande beröringspunkterna med nu förevarande spørsmål förtjäna återgivas följande:

Anlitandet i vissa fall av fattigvårdsstyrelsen såsom barnavårdsnämnd vore betingat av å ena sidan det på grund av kommunens särskilda förhållanden mindre starkt framträdande behovet av särskild nämnd och å andra sidan av svårigheten att uppbringa tillräckligt antal dugande krafter för, förutom övriga nämnder, jämväl en särskild barnavårdsnämnd. Därest frågan om inrättande av sådan skulle överlämnas åt kommunens eget avgörande, skulle det

kunna befaras, att, ehuru ingendera av nyssnämnda förutsättningar för ett undantag vore för handen, vederbörande av liknöjdhet underlåte att tillsätta särskild nämnd. Att binda möjligheten av undantag vid en viss befolknings-siffra — i sådant hänseende har föreslagits 500, 1,500, 3,000 innevånare — kunde departementschefen icke anse lämpligt. Såsom svenska stadsförbundets styrelse framhållit, kunde behovet av särskild barnavårdsnämnd vara rätt olika starkt allt efter samhällets ekonomiska typ, obesett folkmängdssiffrorna. Departementschefen ansåge därför undantag från skyldigheten att hava särskild nämnd böra kunna för viss tid eller tills vidare medgivas mindre kommun, där så med hänsyn till förhållandena prövades lämpligen kunna ske. I kommun med mera sammanträngd befolkning borde uppenbarligen sådant medgivande ej lämnas. För de minsta städernas del hade visserligen möjligheten till undantag ansetts icke böra helt uteslutas, men förutsättningarna härför torde endast i mycket få fall föreligga. — Av socialstyrelsen hade föreslagits, att inom kommun, där fattigvårdsstyrelsen fungerade såsom barnavårdsnämnd, en ledamot av styrelsen skulle utses att fungera såsom föredragande ledamot för barnavårdsärenden. Det skulle åligga denne ledamot att förskaffa sig noggrann kännedom om gällande författningsföreskrifter på området, att aktgiva på alla förhållanden, som vore ägnade att påkalla nämndens uppmärksamhet, att förbereda och för nämnden föredraga barnavårdsärenden samt tillse, att av nämnden beslutade åtgärder bringades i verkställighet. Detta uppslag syntes departementschefen böra förverkligas. Utan tvivel skulle i kommun, där särskild barnavårdsnämnd ej tillsattes, en dylik föredragande i barnavårdsärenden kunna bliva till verkligt gagn. I fråga om de åligganden, som borde ankomma på denne föredragande, kunde departementschefen i huvudsak ansluta sig till vad socialstyrelsen anfört.

Att det med hänsyn till de betydelsefulla uppgifter, som påvåla nykterhetsnämnderna, skulle vara ur allmän synpunkt önskligt, om särskilda dylika nämnder komme till stånd i många av de kommuner, där sådana ännu saknas, håller utskottet för visst. Vad motionärerna anfört angående av erfarenheten bestrykta olägenheter av anordningen med fattigvårdsstyrelserna såsom nykterhetsnämnd torde för åtskilliga kommuners del svårigen kunna jävas. Att i en fattigvårdsstyrelse icke alltid kan påräknas samma intresse för nykterhetsarbetet som i en särskilt tillsatt nykterhetsnämnd är lätt förklarligt, då vid val till fattigvårdsstyrelse hänsyn i främsta rummet merendels torde tagas till vederbörandes lämplighet för de speciella fattigvårdsuppgifterna.

Utskottet hyser emellertid i likhet med socialstyrelsen betänkligheter emot att, på sätt av motionärerna föreslagits, obligatorisk förpliktelse skulle införas för kommun, som har 1,500 innevånare eller däröver, att utse särskild nykterhetsnämnd. De synpunkter, som härutinnan utvecklats av socialstyrelsen och till vilka utskottet tillåter sig hänvisa, delas i väsentliga delar av utskottet. I samma mån insikten om nykterhetsnämndernas betydelsefulla samhällsuppgifter alltmera väckes och intresset för fyllandet av desamma i motsvarande grad ökas, synes utskottet kunna förväntas, att allt flera kommuner, inom vilka behov därav gjort sig gällande, självmant skola skrida till utseende av särskilda dylika nämnder.

*Utskottets
yttrande.*

Såsom ovan nämnts har av socialstyrelsen ifrågasatts, huruvida icke motionär-

rernas önskemål om ernående av ökad effektivitet i det kommunala nykterhetsarbetet skulle med fördel kunna vinnas på en annan väg än den av motionärerna föreslagna, nämligen genom införande av en föreskrift i alkoholistlagen, att i kommun, där fattigvårdsstyrelse fungerar såsom nykterhetsnämnd, lämplig person bland styrelsens ledamöter av kommunen utses att för den tid, han är vald till ledamot, vara föredragande inom styrelsen för de ärenden, som ankomma på nämndens prövning. Detta av socialstyrelsen framförda förslag synes utskottet vara värt allt beaktande och, i händelse den av Kungl. Maj:t i proposition till innevarande riksdag föreslagna liknande anordningen för handläggning av barnavårdsärenden inom fattigvårdsstyrelser, vilka fungera såsom barnavårdsnämnd, skulle vinna riksdagens godkännande, synes såsom följd därav socialstyrelsens ifrågavarande förslag böra upptagas till närmare prövning. Frågan därom äger, såsom framgår av socialstyrelsens till utskottet afgivna yttrande, ett nära samband med det i samma yttrande ävenledes berörda spörsmålet om önskligheten av en centralisering av de å kommunerna ankommande skilda arbetsuppgifterna på det sociala området.

Att med anledning av de nu förevarande motionerna hemställa om avlåtande av en skrivelse till Kungl. Maj:t med framställning om beaktande av det av socialstyrelsen framställda förslaget om anordnande inom fattigvårdsstyrelser, vilka fungera såsom nykterhetsnämnd, av särskild föredragande för de å sådan nämnds prövning ankommande ärenden synes utskottet ej vara erforderligt, då det torde kunna förutsättas såsom visst, att i samband med av socialstyrelsen omnämnda andra förslag till ändringar i alkoholistlagen jämväl nu ifrågavarande förslag inom en nära framtid, utan särskild framställning från riksdagens sida, kommer under vederbörligt övervägande.

Motionen II: 187.

Vad därefter angår det i motionen II: 187 framförda förslaget att, där särskild nykterhetsnämnd finnes, vederbörande länsstyrelse skall underrättas om vem som utsetts till ordförande i nämnden samt införa meddelande därom i länskungörelserna, har såsom motivering till detta förslag anförts följande:

»I anslutning till den motion, som överlämnats till riksdagen avseende sådan ändring av 3 § i lag om behandling av alkoholister, att särskild nykterhetsnämnd skall tillsättas i kommun, vars folkmängd överstiger ett visst antal, synes det vara lämpligt, att till nämnda paragraf göres det tillägget, att Konungens befallningshavande skall underrättas om vem som utsetts till ordförande i nämnden och införa meddelande därom i länskungörelserna. Ett dylikt kungörande synes vara lika berättigat, som då det gäller valet av ordförande i kommunalnämnd och fattigvårdsstyrelse, samt har även visat sig vara av behovet påkallat.»

Såsom motiveringen angiver har nu förevarande motion väckts i anknytning till de förut behandlade motionerna I: 182 och II: 186. Då nu sistnämnda

motioner av utskottet ansetts ej böra föranleda någon riksdagens åtgärd, samt, även om behov av kungörande om val av ordförande i särskild nykterhetsnämnd i den av motionären föreslagna ordning skulle hava gjort sig gällande, frågan därom i allt fall ej är av den vikt att böra upptagas utan samband med annan ändring i alkoholistlagen, synes utskottet ej heller nu förevarande motion böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att motionerna I: 182 och II: 186 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

B) att motionen II: 187 likaledes icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 25 april 1924.

På andra lagutskottets vägnar:

BROR PETRÉN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:
från första kammaren: herrar *Bror Petrén, Alfred Petrén**, greve *Spens, von Koch, Tjällgren**, *Sigfrid Hansson, Thorberg* och *Lundell*;
från andra kammaren: herrar *Hagman, Karlsson* i Gasabäck, *Hage, Nilsson* i Vibberbo, *Holmström* i Stockholm, *Carlsson* i Solberga, *Svensson* i Skönsberg och *Sundling*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Hage*.

Bilaga.

Till riksdagens andra lagutskott.

Genom beslut den 7 februari 1924 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att till riksdagens andra lagutskott avgiva yttrande, bland annat, över en av herr A. Ljunggren m. fl. den 21 januari 1924 i första kammaren väckt motion (nr 182) angående viss ändring av 3 § i lagen om behandling av alkoholister och en av herr K. J. Söderberg samma dag i andra kammaren väckt i huvudsak likalydande motion (nr 186). Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

Genom en vid årsskiftet 1922/23 utsänd cirkulärskrivelse har styrelsen sökt utröna, i vilken utsträckning särskild nykterhetsnämnd vore tillsatt inom landets kommuner. Av de inkomna svaren framgick, att vid sagda tidpunkt sådan nämnd förefanns i 80 städer och 496 andra kommuner. En del kommuner besvarade icke styrelsens förfrågan, men torde man hava skäl antaga, att svar därifrån, om sådant avgivits, hade utfallit nekande. Antagligen hava ytterligare några kommuner sedermera tillsatt särskild nämnd. De meddelade uppgifterna torde emellertid få anses ungefärligen angiva förekomsten av särskild nykterhetsnämnd inom våra kommuner.

Från nu givna förutsättningar torde tillsättandet av särskild nykterhetsnämnd i regel vara den lämpliga vägen för ernående av vederbörlig effektivitet i det kommunala nykterhetsarbetet. Åtminstone lärers så vara fallet i de kommuner, där hithörande arbetsuppgifter äro av nämnvärd omfattning, och där lämpliga personer för dessas handhavande finnas att tillgå. Anmärkas kan emellertid, att en av våra största kommuner funnit berörda arbetsuppgifter lämpligare kunna anförtros åt fattigvårdsstyrelsen än åt en särskild nykterhetsnämnd.

Styrelsen har på flera sätt sökt verka för att kommunerna självmant skola tillsätta särskild nämnd. I den av socialstyrelsen och kontrollstyrelsen gemensamt utgivna publikationen »Råd och anvisningar till nykterhetsnämnderna», varav ett exemplar bilägges¹⁾, har socialstyrelsen sålunda redan i inledningen (sid. 1) framhållit önskvärdheten av att särskild nykterhetsnämnd tillsättes. Tillika har styrelsen vid avgivande av förslag till författningsföreskrifter rörande de sedan år 1922 utgående statsunderstöden till nykterhetsnämnder sökt giva dessa föreskrifter ett innehåll, som vore ägnat att stimulera kommunerna till beslut i dylik riktning. Även enskilda krafter ha varit livligt verkamma i samma syfte.

Nu berörda åtgärder från socialstyrelsens liksom från enskildas sida ha gått ut på att på övertygelsens väg förmå vederbörande att beakta vikten av nykterhetsnämndernas arbetsuppgifter och, på det sätt alkoholistlagen anvisar, självmant vidtaga med hänsyn härtill påkallade anordningar. På sådant sätt skulle livskraftiga nykterhetsnämnder mera spontant framväxa i mån av behov.

Motionärernas förslag innebär, att nuvarande fakultativa förpliktelse att tillsätta särskild nykterhetsnämnd skulle för vissa kommuners vidkommande

¹⁾ Denna bilaga är ej tryckt.

förbytas till obligatorisk sådan. Detta förslag har syntes styrelsen ägnat att ingiva vissa betänkligheter.

Kommunernas uppgifter, ej minst på det sociala området, hava under senare tider visat en stadig tendens att växa i omfattning, och anspråken på lämpliga kommunala organ för nämnda uppgifters handhavande hava tilltagit i samma mån. Styrelsen har vid avgivande den 31 maj 1923 av utlåtande över fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande angående barnavårdslagstiftningen haft anledning beröra detta spörsmål. Därvid har styrelsen beträffande ifrågasatta föreskrifter om inrättandet av ett obligatoriskt organ för den offentliga barnavården anfört bland annat följande:

»Styrelsen har ej känt sig övertygad om att i det stora flertalet mindre kommuner, särskilt de rena landskommunerna, bithörande ärenden äro av den omfattning, att arbetsbördan i och för sig skulle göra ett särskilt organ påkallat. Framför allt synes det tvivelaktigt, att för uppgiften lämpliga personer skulle i erforderligt antal kunna såsom ett nytt tillskott tillföras det kommunala livet i småkommunerna. Till belysande härav må erinras, att vid ingången av år 1923 funnos i landet 111 städer, 35 köpingar, som bildade egen kommun, samt 2,369 landskommuner, alltså tillhoppa 2,515 kommuner. För inrättande av barnavårdsnämnder av den sammansättning, som 6 § i lagförslaget angiver, skulle alltså, då sammanslutning av kommuner till barnavårdssamhällen väl ej kan förväntas äga rum i någon större omfattning, förutom präster, lärare och läkare tagas i anspråk inemot 8,000 över hela landet fördelade »för nit och intresse för ungdoms- och barnavård kända män och kvinnor». Härtill kommer, att arbetsdugligheten hos en barnavårdsnämnd i kvalitativt avseende bör fylla högt ställda anspråk, vilket lärer påkalla, att de smärre kommunernas i allmänna värv mest tränade arbetskrafter skulle behöva anlitas. Sannolikt är, att valet komme att stå mellan blott ett fåtal för andra kommunala förtroendeuppdrag redan förut starkt engagerade personer. Om i själva verket något personligt krafttillskott icke tillföres en verksamhetsuppgift, därigenom att för dess fyllande konstitueras ett särskilt organ, synes emellertid föga vara vunnet genom en sådan organisatorisk åtgärd.

Allmänt har under senare tider från kommunernas sida klagats över en tendens inom lagstiftningen att utan tillräcklig hänsyn till kommunernas växlande storlek och behov älägga dem att inrätta särskilda kommunala organ för handhavande av olika uppgifter. Små landsortskommuner på några hundra personer hava erhållit en organisatorisk utrustning, som knappast skiljer sig från de större städernas, oaktat dessa kunna äga en ända till tusen gånger så stor folkmängd. Enligt styrelsens mening borde det därför tagas under övervägande, om icke förvaltningen inom de smärre kommunerna snarare kunde förenklas genom uttryckligen medgivna sammanslagningar av olika kommunala organ.»

Det vill synas, som det nu återgivna uttalandet skulle äga tillämpning jämväl i förevarande sammanhang. Särskilt må framhållas, att vad styrelsen anfört angående behovet av kvalitativt framstående sammansättning även måste gälla ifråga om nykterhetsnämnd. Med hänsyn till de synnerligen grannliga värv, som tillkomma sådan nämnd — dess åtgärder kunna ju faktiskt leda till att personer genom internering berövas sin frihet för ganska lång tid — vore det nämligen uppenbarligen förenat med stor fara att låta berörda uppgifter handhavas av därtill mindre väl skickade personliga krafter.

Styrelsen har ej heller känt sig övertygad, att kommunens storlek alltid bör vara avgörande för frågan, huruvida särskild nykterhetsnämnd bör tillsättas

eller ej. Ovan har erinrats om ett fall, där så icke ansetts lämpligt i en av våra största kommuner, och styrelsen har ej anledning betvivla, att kommunen haft sakligt stöd för sin uppfattning. Vidare torde det finnas kommuner med mer än 1,500 invånare, där den allmänna folknykterheten står så pass högt, att tillsättande av särskild nykterhetsnämnd knappast motsvarar ett verkligt behov — åtminstone kan det vara vida mindre trängande än i en liten kommun, där råare alkoholvanor äro rådande. Styrelsen anser sig slutligen i detta sammanhang ej kunna underlåta att erinra om nu rådande knapphet på vårdplatser vid befintliga alkoholistanstalter.

I ovan omförmälda utlåtande föreslog styrelsen med hänsyn till vad ur det samma nyss återgivits, att barnavårdsuppgifterna borde kunna anförtros åt annat befintligt kommunalt organ, enligt majoriteten inom styrelsen, åt fattigvårdsstyrelsen. För att emellertid i dylika fall åt de speciella barnavårdsärendena trygga en intresserad och sakkunnig handläggning föreslog styrelsen, att viss ledamot inom fattigvårdsstyrelsen borde kunna utses att vara föredragande för sådana ärenden. I det förslag till lag om samhällets barnavård, som Kungl. Maj:t framlagt för innevarande års riksdag, innehåller också 8 § 2 mom. bestämmelser i den riktning, som styrelsen sålunda förordat. Det synes kunna ifrågasättas, om man icke på liknande sätt skulle kunna tillgodose motionärernas önskemål att ernå ökad effektivitet i det kommunala nykterhetsarbetet och på samma gång undgå de olägenheter, som kunde befaras uppstå, därest man i enlighet med deras förslag frånginge grundsatsen om kommunernas bestämmanderätt ifråga om tillsättande av särskild nykterhetsnämnd.

Emellertid är styrelsen tveksam, huruvida man för närvarande över huvud taget bör vidtaga ändring i alkoholistlagen. Givet är, att lagen icke bör göras till föremål för allt för ofta återkommande ändringar. Om behov av flera sådana yppar sig, böra de så vitt möjligt vidtagas i ett sammanhang. Det är ej uteslutet, att lagen snart nog kommer att tarva någon överarbetning. Sålunda föreslås i ett föreliggande betänkande med förslag till lag om vård av sinnessjuka vissa ändringar i alkoholistlagen. Jämväl eljest torde vissa ändringar förtjäna tagas under överbägande. Blott en enda detalj i sådant hänseende må här påpekas, enär den äger direkta beröringspunkter med motionärernas föreliggande förslag. I lagen angives ej, huru skall förfaras, då en kommun tillsatt särskild nykterhetsnämnd men sedan på nytt önskar låta fattigvårdsstyrelsen fungera såsom sådan. De valda ledamöternas uppdrag utgår ej vid en gemensam tidpunkt, och om kommunen icke anställer nyval, då vissa ledamöter äro i tur att avgå, lärer tvekan uppstå, huruvida de övrigas mandat fortfarande skola gälla. Styrelsen har sig bekant fall, då detta spörsmål varit aktuellt.

Med hänsyn till det anförda anser sig styrelsen icke kunna tillstyrka en lagändring av den innebörd motionärerna föreslagit. Om det emellertid skulle anses lämpligt att för tillgodoscende av motionärernas syfte för närvarande över huvud taget skrida till särskilda lagstiftningsåtgärder, föreslår styrelsen, att åt 3 § andra stycket i lagen om behandling av alkoholister måtte givas följande eller till innehållet liknande, ändrade lydelse:

»Nykterhetsnämnden skall, om ej särskild sådan nämnd blivit tillsatt, utgöras av kommunens fattigvårdsstyrelse; börande i sådant fall kommunen utse lämplig person bland fattigvårdsstyrelsens ledamöter att för den tid han är vald till ledamot vara föredragande inom styrelsen för de ärenden, som ankomma på nykterhetsnämnds prövning.»

Styrelsen förutsätter sålunda, dels att den ifrågasatta föredragande ledamoten för nykterhetsfrågor skulle utses obligatoriskt i alla de fall, där fattigvårds-

styrelse fungerar såsom nykterhetsnämnd, och dels att det speciella uppdrag, som därvid komme att aligga denne ledamot, borde meddelas av den myndighet, som utser fattigvårdsstyrelsens ledamöter.

Styrelsen, som för närvarande har att avgiva utlåtande över ett föreliggande förslag till lag angående lösdrivares behandling, överväger, huruvida icke även vid denna lagstiftnings tillämpning medverkan borde sökas av lämpligt kommunalt organ. Härvid har hos styrelsen ytterligare mognat uppfattningen, att de mindre kommunerna icke lämpligen kunna åläggas att för varje ny uppgift tillskapa ett särskilt organ. Tvärtom synes man ha anledning att söka möjliggöra en centralisering av de olika sociala uppgifterna till ett enda organ. Samtidigt torde man böra sträva att göra detta organ så mycket mera kvalificerat och jämväl i övrigt så vitt möjligt trygga en sakkunnig, intresserad och ansvarsmedveten behandling av de olika frågorna. Påpekas må för övrigt, att de uppgifter rörande lösdrivares behandling, som enligt styrelsens åsikt lämpligen borde åvila kommunerna, torde uppvisa nära frändskap med motsvarande uppgifter enligt alkoholistlagen.

Sedan riksdagen nyligen fattat beslut, som medger kommun att bereda ledamot av kommunala organ arvode, lär det måhända även från ekonomisk synpunkt möta betänkligheter att utan trängande skäl i lagstiftningsväg tillskapa nya sådana organ.

Tanken på en centralisering av de sociala arbetsuppgifterna torde i vad angår de mindre kommunerna närmast vara att hänföra till följande synpunkter.

Arbetsuppgifterna äro i dessa kommuner till sin omfattning icke större, än att de kunna handhavas av ett gemensamt organ; med hänsyn till kandidatbristen blir för övrigt inrättandet av flera särskilda sådana ofta en tom formalitet, som icke motsvaras av sakligt ökad kapacitet utan snarare tvärtom. Ofta utses en och samma person till ordförande i flera eller i samtliga nämnder inom kommunen, och i realiteten kommer då dessa nämnders hela arbetsbörd att ligga på hans axlar. Den på så sätt samlade arbetsbördan blir för en enda person så pass tyngande, att han ej hinner att på nöjaktigt sätt förbereda ärendena. I rege kan ej heller förväntas, att en enda person skall hysa positivt intresse för alla hithörande slag av ärenden. Genom den ifrågasatta föredragandeinstitutionen får man hoppas, att man efter hand skulle mobilisera flera intresserade och dugande personliga krafter för handhavandet av de sociala uppgifterna inom det kommunala livet.

Beträffande åter de stora och synnerligen de allra största kommunerna torde väsentligen andra skäl göra sig gällande. Här göra arbetsuppgifternas stora omfattning och mångsidighet behovet av en samlande överblick kännbart. Man vill söka förekomma, att onödigt dubbelarbete utföres inom olika organ och vidare — och detta är kanske det mest bärande motivet — att bespara hjälpsökande att under lång tidsutdräkt hänvända sig till än den ena än den andra institutionen, innan de få sitt ärende framställt inför rätt forum. (Jfr Stockholms Stadskollegii utlåtanden och memorial, bihang, år 1923 nr 44: Förhandlingarna vid den skandinaviska kommunalkonferensen den 21 och 22 juni 1923, sid. 37.)

Styrelsen vill med anledning av det anförda ifrågasätta, om icke utvecklingen över huvud taget bör gå i den riktningen, att man i de mindre kommunerna söker att centralisera olika uppgifter, åtminstone på det sociala området, hos en enda nämnd — denna borde dock i så fall icke benämnas fattigvårdsstyrelse — och att man inom denna nämnd uppdroge åt olika ledamöter att var

för sig förbereda och inför nämnden föredraga vissa grupper av ärenden. En sådan grupp skulle utgöras av ärenden, som det f. n. tillkommer fattigvårdsstyrelse i egenskap av nykterhetsnämnd att handlägga.

Stockholm den 18 mars 1924.

GUNNAR HUSS.

Kurt Bergström.
